

kielitiede on menossa? – Virittäjä 99 s. 592–599.

SANDRA, DOMINIEK – RICE, SALLY 1995: Network analyses of prepositional

meaning: Mirroring whose mind — the linguist's or the language user's? – Cognitive Linguistics 6 s. 89–130.

MONIPUOLISESTI ETUNIMISTÄ

Nimet, aatteet, mielikuvat. Kolme näkökulmaa etunimiin. Toimittaneet Eero Kiviniemi & Sari Mustakallio. Kieli 11. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki 1996. 344 s. ISBN 951-45-7412-5.

Mittavan osan maamme nimistöntutkimuksesta ovat pitkään tehneet opiskelijat. Opinnäytetutkimuksissaan he ovat käsitelleet lukuisia kiintoisia ja innovatiivisiakin kysymyksiä. Nämä julkaisemattomat gradutyöt eivät kuitenkaan ole voineet saavuttaa kuin harvoja lukijoita. Kolme syksyn 1995 aikana valmistunutta etunimiaiheista gradua on nyt päässyt laajemman lukijajoukon saataville ja samojen kansien sisään, kun ne on julkaistu ulkoasultaan uudistuneen Kieli-sarjan 11. osassa — tosin tätä varten toimitettuina versioina.

Valtaosalla nimistöntutkimuksesta opinnäytetyönsä tehneistä on aiheena ollut paikannimistö. Näin oli varsinkin aiemmin. 1980- ja ennen kaikkea 1990-luvulla on tehty laajasti myös henkilönnimiaiheisia töitä. Eero Kiviniemen laskelmien mukaan Helsingissä vuosina 1971–95 valmistuneista nimistögraduista näitä on noin 15 % (eli ainakin 35). Kieli 11:ssä julkaistut edustavat näiden tutkielmien kärkeä.

KUINKA ETUNIMET LEVIÄVÄT?

SARI MUSTAKALLION tutkimuksen otsikko on »Sisko ja sen Veli. Veli-, Veikko-, Veijo- ja Sisko-nimien leviäminen». Aiemmin etuni-

mi-innovaatioiden leviämisen prosessia ei lie-
ne selvitelty yhtä täydellisen aineiston pohjalta. Mustakallion aineisto on peräisin Helsingin yliopiston hankkimasta tiedostosta, joka sisältää tiedot kaikkien vuonna 1965 elossa olleiden ja sen jälkeen vuoteen 1981 mennessä syntyneiden suomenkielisten suomalaisten etunimistä. Siinä on yli 65 000 *Veikko*-nimeä, yli 25 000 *Veli*- ja *Sisko*-nimeä ja yli 10 000 *Veijo*-nimeä.

Mustakallio on tarkastellut näiden neljän nimen maantieteellistä leviämistä ja suosionvaihtelua 1800-luvulta 1980-luvulle — jokaista nimeä erikseen ja *Veikko*-nimeä perusteellisesti. Kaikki näyttävät olleen lähinnä maaseudun nimiä. *Veikko*, *Veli* ja *Veijo* ovat olleet itäisiä; *Veikko* ja *Veli* olivat suosittuja etenkin Savo-Karjalassa ja *Veijo* Pohjois-Karjalassa. *Veikko* oli 1920-luvulla koko Suomen yleisin pojannimi, *Veli* ja *Veijo* taas olivat suosituimmillaan 1950-luvulla. Toisin kuin tutkitut pojannimet *Sisko* on ollut lähinnä läntinen nimi. Sillä oli kuitenkin vankka asema myös idässä, jossa suosiota on todennäköisesti lisännyt itäisen *Veli*-nimen yleisyys. *Siskon* suosio ajoitui ennen kaikkea 1900-luvun alkuvuosikymmenille. Kaikki nämä nimet ovat leviämässään paljolti noudattaneet maantie-

teellistä diffuusioteoriaa. Aluksi nimet ovat levinneet hierarkkisesti suuremmilta paikkakunnilta pienempiin. Tämän rinnalle on nopeasti tullut aaltomainen leviäminen: nimi on levinnyt rengasmaisesti kaupunkien ympärillä kuin aalto vedessä. Tunnollisimmin maantieteellistä diffuusioteoriaa on noudatellut *Veijo*.

SUOMALAISIA NIMIÄ AMBOMAALLA

MINNA SAARELMA-MAUNUMAAN tutkimus »Kun Nangulasta tuli Aino Johanna. Eurooppalaistumisen vaikutus Namibian Ambomaan henkilönnimistöön 1883–1993» on kirjan kansainvälisin. Aintu-laatuiseen aineistoon¹ pohjautuva artikkeli tutustuttaa lukijan uudenaikaiseen ja kiehtovaan nimimaailmaan.

Namibian Ambomaalla ovat suomalaiset tehneet aktiivista lähetystyötä vuodesta 1870 lähtien. Työ on kantanut hedelmää, sillä nykyään Namibian evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu noin 470 000 jäsentä. Kristinuskon ohella muukin länsimaisuus valloitti perinteisen ambokulttuurin ja aiheutti suuren murroksen myös henkilönnimistössä. Vuonna 1883 kastettiin ensimmäiset kuusi ambomiestä, jotka samalla hylkäsivät perinteiset ambonimensä ja ottivat itselleen uudet, kristilliset nimet. Tästä alkoi raamatullisten ja eurooppalaisten — ennen kaikkea suomalaisten — nimien vahva marssi eri puolille Ambomaata; nykyisin peräti noin joka viides ambomaalainen on suomalaislähtöisen nimen kantaja. Kristityt ambonaiset ovat enimmäkseen saaneet eurooppalaisia ja ambomiehet raamatullisia nimiä. Suosituimpia miestennimiä ovat *Johannes, Petrus, Andreas, Paulus, David* ja *Tomas*. Raamatullisten nimien suosioon

miehillä vaikutti ainakin se, että Raamatussa miestennimiä on paljon enemmän kuin naistennimiä. Raamatulliset nimet kenties myös koettiin arvokkaammiksi kuin eurooppalaiset, jolloin niitä haluttiin antaa nimenomaan pojille.

Länsimaiseen henkilönnimisysteemiin on Ambomaalla sekoittunut myös perinteinen malli, kaimuuskäytäntö. Vanhastaan tärkein nimenantoperuste oli lapsen nimeäminen jonkun läheisen tai arvostetun henkilön mukaan. Tapa on säilynyt yleisenä nykypäiviin saakka. Suomalaiset lähetystyöntekijät, ennen kaikkea naiset, tulivat suosituiksi ambolaisten kaimoina. Naiset pääsivät opettajina, lääkäreinä, sairaanhoitajina ja äiteinä todennäköisesti lähemmäs kansaa kuin miehet, joita harvemmin pyydettiin kaimoiksi. Ambomaan ensimmäinen lääkäri oli Selma Rainio, ja luterilaisten ambonaisten ykkösnimi tällä vuosisadalla onkin ollut *Selma* (peräti 270 nimenkantajaa). Muita tavallisia naistennimiä ovat (suositummuusjärjestyksessä) *Maria, Martta, Hilma, Ester, Johanna* ja *Helena*. Kaimat on Ambomaalla perinteisesti samastettu keskenään, jolloin kaimuussuhteella on voinut olla jopa kauaskantoisia poliittisia vaikutuksia. Kun Martti Ahtisaari saapui YK:n edustajana Namibiaan johtamaan maan itsenäistymistä, ambolaiset pitivät häntä heti »sukulaisenaan»; Ambomaan tunnetuimpia lähetyssaarnaajia olivat olleet Martti Rautanen ja Heikki Saari, jonka pojan nimi oli Ahti.

ETUNIMIÄ TAVARAMERKEISSÄ

TAINA SAARELAN tutkimus »Saisiko olla Nätti-Jussia? Etunimen sisältävät tavaramerkit» tuo tarkasteltavaksi aivan erilaisia nimiä kuin kirjan kaksi muuta artikkelia.

¹ Kolmen eri seurakunnan kirkonkirjoista koottu aineisto sisältää yhteensä 10 920 henkilön kastenimet vuosien 1913 ja 1993 väliseltä ajalta.

Tavaramerkkien nimet eivät nimittäin tavaltaan ole erisnimiä, propreja, lainkaan, sillä ne eivät täytä propriuden tärkeintä kriteeriä, yksiviitteisyyttä. Ne eivät identifioi yksilöä, vaan lajia. Tavaramerkkien nimet sijoittuvatkin jonnekin proprien ja appellatiivien välimaastoon.

Saarela on koonnut yli 1 400 nimen kokoisen aineistonsa kaikista Suomessa voimassa olevista tavaramerkeistä (joita on noin 80 000). Eniten etunimen sisältäviä tavaramerkkejä on annettu kosmetiikkatuotteille (*Silkki-Leena*), pesuaineille (*Andy*), tietojenkäsittelylaitteille ja -ohjelmille (*Mikko Mallikas*), vaatteille (*Don & Donna*) ja elintarvikkeille, erityisesti makeisille (*Laku Pekka*) ja leivonnaisille (*Kaunis Veera*).

Tavaramerkkien kymmenen suosituinta etunimeä ovat *Max*, *Viking*, *Sam*, *Diana*, *Julia*, *Ben*, *Matti*, *Saga*, *Sampo* ja *Jupiter*. Lasten nimenannossa suositut nimet eivät ole vastaavan ajan tavaramerkeissä yleisiä.

Nimen muodikkaus ei olekaan tavaramerkeissä niin tärkeää kuin sen herättämät konnotaatiot ja assosiaatiot. Merkit on muotoiltu monenlaisia tulkintoja mahdollistaviksi; etunimi voidaan tulkita myös appellatiiviseksi tai adjektiiviseksi. Assosiaatioita onkin usein käytetty tietoisesti hyväksi (*Onni*, *Pyry*, *Sorja*, *Tarmo*; *Suvikulta*, *Sinisani*).

Kirjan kolme gradutyöhön pohjautuvaa artikkelia tuovat loisteliaasti esiin nimistöntutkimuksen monipuolisuuden, kansain- ja tieteidenvälisyyden. On syytä toivoa, että tulevaisuudessakin alan kiinnostavimpia ja parhaimpia opinnäytetöitä voitaisiin tällaisessa muodossa julkaista. ■

TERHI AINIALA

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki
Sähköposti: Terhi.Ainiala@Domlang.Fi